

Прегледни рад

Слободан Н. БРАЦАНОВИЋ*

Универзитет у Приштини, Економски факултет у Косовској Митровици

ЕКОНОМСКЕ ВИЗИЈЕ И ХОРИЗОНТИ

Апстракт: Филозофске визије, тежиште су утврђивања дугорочних мисаоних хоризоната. На развалинама претходног, постепено се изграђује савршенији и нови систем етичких и др. вриједности. Развија се савремена наука, техника, технологија и организација рада, производње. Обликују се модерне привредне, производно-услугне и остале структуре. Информације су драгоцен ресурс данашњице. Неједнакости обиљежја су ове глобализације. Циљ рада је указивање на савремени преображај економских визија. Примењена је разноврсна методологија (дедуктивно-индуктивне, статистичке, структурне, компаративне и др. анализе). Проблеми су: трансформација појмова, „парадигми“ и стратегија, ефикасност, социјално раслојавање, тежиште концентрације економске и (или) финансијске моћи. Пољопривреда је од приоритетног значаја, посебно за привреду Србије. Сектор услуга добија на значају, али производња је и даље у тежишту развоја. Економски центар свијета, поступно, се помјера ка Истоку Азије. Филозофски је аспект друштвено-економских визија, хоризоната, стратегија, планова. Креира се нови систем: друштвених, етичких и др. вриједности. Економска наука још полази од превазиђених научних „парадигми“. Посебан је савремени значај: организације, технике и технологије, информација и укупног знања. Трансформишу се детерминанте привредне структуре и (или) услуга. Раслојавање је у расту. Глобална економска моћ, континуирано помјера се ка: Азији тј. налази се у Ирану и у будућем периоду лоцираће се између Индије и Кине а тежиште налазило се раније, између Европе и Сјеверне Америке!

Кључне речи: Визија, наука, техника, технологија, организација, информације, појеле, стратегија, производња, услуге, економија, концентрација, средиште, моћ.

ПРЕТХОДНЕ УВОДНЕ ОДРЕДНИЦЕ

Нестајањем бивших држава СССР-а, СФР Југославије, Чехословачке; социјалистичког друштвено-економског система; урушио се и један систем материјалних, етичких, интелектуалних и осталих цивилизацијских вриједности. Ове земље суочавале су се са комплексним и сложеним унутрашњим (интерним)

* docent.slobodan.bracanovic@pr.ac.rs

социо-економским тешкоћама (као нпр. високом незапослености и инфлацијом; успореним и недовољним привредним растом тј. запослености и продуктивности рада; неадекватном радном мотивисаношћу; уравнило-вкама различитих видова, ерозијом државне или друштвене својине и др.). СФР Југославија једина је развијала сопствени модел пута у комунизам тј. самоуправни друштвено-економски систем, као оригинални модел који нигдје није постојао у свијету, са одређујућим обиљежјима: а) друштвеног власништва над средствима за производњу; б) децентрализације управљања, одлучивања и организације; в) јачања улоге и значаја привредних субјеката; г) фаворизовања тржишних елемената привређивања и сл. Међутим и спољашњи (екстерни) чиниоци прецизније активности западних држава и католичке цркве дјеловале су на нестајање и разбијање ових држава некада јаким фактора.

Данас комунизам (иако у одређеном и модификованом облику) постоји у другим земљама свијета као у: у Кини, Сјеверној Кореји и др; које се карактеришу снажним дугорочним економским растом и развитком (Кина, са највећим укупним бруто друштвеним производом) и чврстим политичким и војним стратегијама (Сјеверна Кореја).

Након рушења социјалистичких држава у: Источној, Југоисточној и Централној Европи (СССР је обухватао поред европског и азијски дио); настао је својеврсни, посебни и специфични „празан простор“ („вакуум“) у систему укупних вриједности (тзв. „супра вриједности“) и најважнијих друштвених развојних циљева и задатака. Са аспекта садашњег времена могу се назирати одређене контуре, обриси и хоризонти, трансформисаног и новог система вриједности; али који још увијек није довољно креиран, кристалисан, изграђен. Прелазни период кретања према измијењеном и новом друштвено-економском систему тзв „транзиције“ није показао очекиване ефекте (Пејановић 2015).

Може се истаћи да економска наука још увијек полази од низа постулата раније утврђених научних „парадигми“ (Стојадиновић 2006) и доминантног начина мишљења, методског и моделског обликовања свеукупности реалног (тоталитета) економске стварности; као прихваћених поставки које, аксиоматски, није даље неопходно доказивати. Али у сфери економије не постоје трајне, непролазне, вјечите истине; као у другом домену људске духовности (вјеронауке). Одређене поставке економске науке већ се јављају као превазиђене у новом духу времена (закона радне вриједности; опадајућих приноса; закона тенденцијског падања профитне стопе; доминантне улоге граничне, маргиналне анализе; величине личне потрошње и др.).

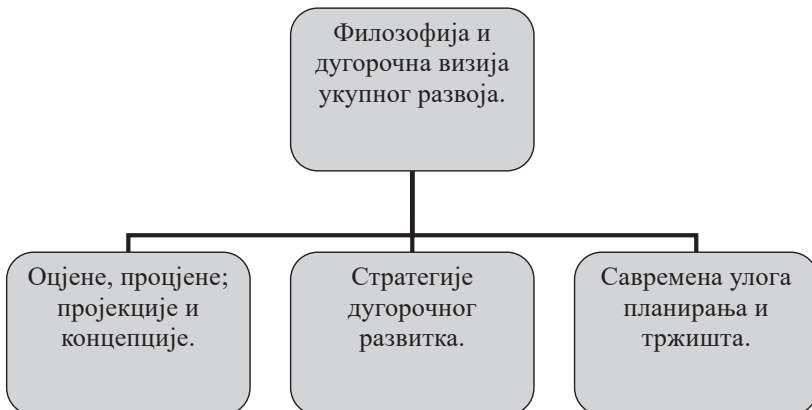
Након историјског нестајања са свјетске сцене бивших социјалистичких држава; одмах, посегнули смо за западним методима и моделима: неспутаног приватног власништва и неограниченог дјеловања тржишта и др.

тј. детерминантама тзв. либералне или прецизније неолибералне, посебно, економске доктрине (тзв. „Чикашке школе“, са главним представником Фридманом). Напуштају се претходне одреднице кејнсијанске економске мисли и школе која је фаворизовала умјерени вид државног интервенционизма у економији, привреди. Долази до изражаја монетаристичка економска доктрина са, у екстремном схватању, „лесе фер“ приступом и кристализовањем подручја (емисије новца; битних цијена: капитала тј. каматних стопа; радне снаге тј. зарада и валуте тј. девизног курса; јачања тржишних импулса и накнадне координације и др.). (Драгутиновић, Филиповић, Цветановић 2005). Суочивши се са дубоком економском и финансијском кризом (Штиглиц 2016) првенствено западне економије (која је појавно кулминирала током 2008. год.) неолиберална и повезана, монетаристичка економска доктрина, суштински, више се не примјењују ни у једној већој и значајнијој држави у свијету. Ово ће рећи да важну улогу поново добија држава у регулацији (умјесто дерегулације) токова привредног живота. Међутим и држава остварује неефикасности, пропусте, промашаје. Поставља се логично, сврсисходно и примјерено питање: како даље!?

ПОВЕЗАНЕ И МЕЂУЗАВИСНЕ ОБЛАСТИ

Процеси, токови, повезаности, међуузрочности, међузависности и међуусловљености појединих сфера људских дјелатности реална су, објективна стварност. Изоловани, вјештачки, крути процеси нијесу иманентна одредница реалне, објективне стварности (изван токова експерименталног проучавања које је могуће и у економији).

Дијаграм 1. Поједина и главна подручја свјесне и разумске људске активности; привреде

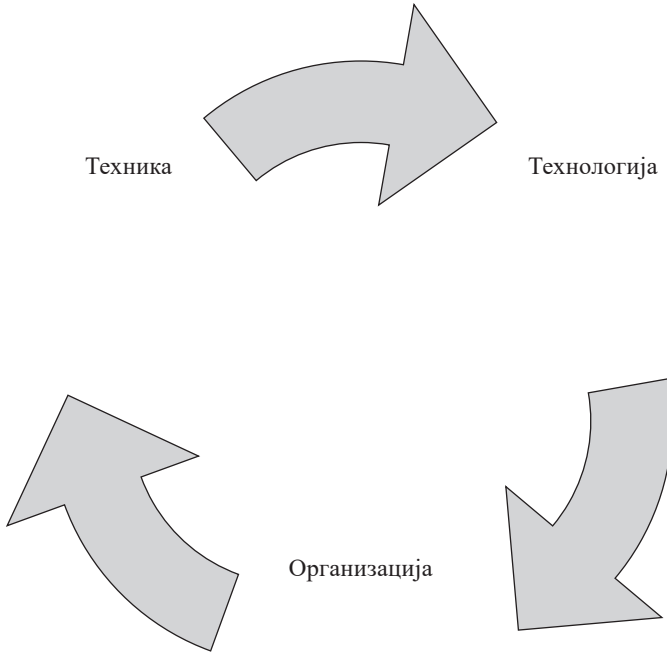
Напомена: Дијаграм представља индивидуалну креацију аутора.

Друштво као укупност, тоталитет конститутивних елемената и држава као репрезент (представник) друштва тј. државни (јавни) управљачки, усмјеравајући, регулаторски „механизам и апарат“; посједују сопствену филозофију у смислу свјесног и разумског односа према друштвеној, економској и осталој стварности. Повезано са филозофијом осмишљава се и креира визија дугорочног развоја и иста представља главне контуре, обрису („габарите“) стремљења која се настоје постићи у одређеном времену и простору. На бази филозофских визија могуће је формирати оцјене и процјене које сачињавају (квантитативна, квалитативна и повезана) одређења претходног, садашњег и будућег развоја и (или) утврђивати пројекције (15-20 год.) и концепције (20 или више год.) које чине важна предвиђања кретања и структурних и осталих карактеристика, прије свега, дужег и дугорочног социо-економског, друштвеног развоја. Слиједи логично утврђивање дугорочних привредно развојних стратегија као путева, метода и начина постизања утврђених, формулисаних стратешких циљева и задатака (Рикаловић, Молнар 2017). Из постављених стратегија раста и развоја; произилази процес планирања којим подразумијевамо облик, вид, свјесног, разумског управљања, усмјеравања и координације друштвено-економског развоја, односно доношења планова (кратког, средњег и дугог рока) којима схватамо конкретна, посебна, специфична и појединачна нормативно правна акта. Освјетљава се и кристалише повезаност, категоријалних, одредница привредног система тј. планирања и тржишта. Тржиште се схвата у смислу и погледу: простора сучељавања понуде и тражње; привилеговане и остале конкуренције; механизма и инструмената дјеловања, цијена и др.

ОРГАНИЗАЦИЈА, ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИЈА

Важне, одређујуће привредно развојне факторе (пored осталих) квалитативно сачињавају: а) организација рада; б) техника и технологија производње, као и (или) услуга (Драгутиновић и др. 2005), учинак су развијања и изграђивања научне мисли. Развој науке не поистовјећујемо са техником, технологијом и организацијом. Ови фактори развоја међусобно су повезани; међузависни, међусловљени и међуузрочни.

Дијаграм 2. Релације веза битних развојних фактора организације, технике и технологије

Дијаграм означава самосталну креацију аутора

Организација рада и производње подразумијева ужу, или ширу „лепезу“ („спектар“, „дијапазон“) активности и мјера: од подјеле рада; преко лоцирања и рада производно-услужних чинилаца, начина радних операција разноврсних техничко-технолошких система и др. Повезује се са креирањем процеса у доменима производње и (или) услуга на бази управљања и руковођења („менаџмента“) и предузетништва. Техника и технологија често се поистовјећују као категорије; али између ових појмова постоји и разлика. Технику сачињава: склоп одредница, својстава производно-услужних чинилаца, у првом реду, средстава (оруђа) рада (машина, уређаја, алата, механизма, склопова, подсклопова, рачунара и др). Технологија представља: хармонизовани процесни спој („композицију“, „констелацију“) дејстава и учинака процесних чинилаца и елемената. Као савремени императив; захтијева се: рационално, оптимално; сврсисходно; старегијско (средњорочно и дугорочно); оперативно (краткорочно) и комбиновано управљање технологијом (Милићевић 2012). Техничко-технолошким развитком настају промјене и трансформације. Технолошки преображаји подразумијевају: ток, процес, усавршавања постојећих и проналажења нових квалитета производних (основних) средстава; предмета рада; извора и начина коришћења (експлоатације) различитих видова енергије; метода организације рада и

управљања производњом (и производним услугама); пренос постојећих и нових метода из ефикаснијих у мање (краткорочно) ефикасне и ниже (средњорочно и дугорочно) ефективне производне јединице (погоне и капацитете, повезано и са услужним елементима) и др. Међутим; питања ефикасности и ефективности технике и технологије, нијесу одредница крутих, временских разграничења.

Дијаграм 3. Процеси настајања и развијања научно-техничко-технолошких идеја и изума

Дијаграм је индивидуална креација аутора

УЛОГА ИНФОРМАЦИЈА И УКУПНОГ ЗНАЊА

Информатичка технологија почиње тренд успона (узлазног раста) у претходном периоду (већ у другој половини прошлог вијека). Као битни развојни фактор информација се појављује у модерној фази и етапи научно-техничко-технолошког и друштвено економског, привредног, развитка. Посебан је и растући значај овог развојног ресурса са уласком у савремено „информатичко друштво“. Поједини истраживачи већ указују на почетке уласка у ново „постинформатичко“ вријеме (епоху) и друштво.

Дијаграм 4. Информација; као важни, одређујући, чинилац укупности извора и ресурса

Дијаграм означава индивидуалну креацију аутора

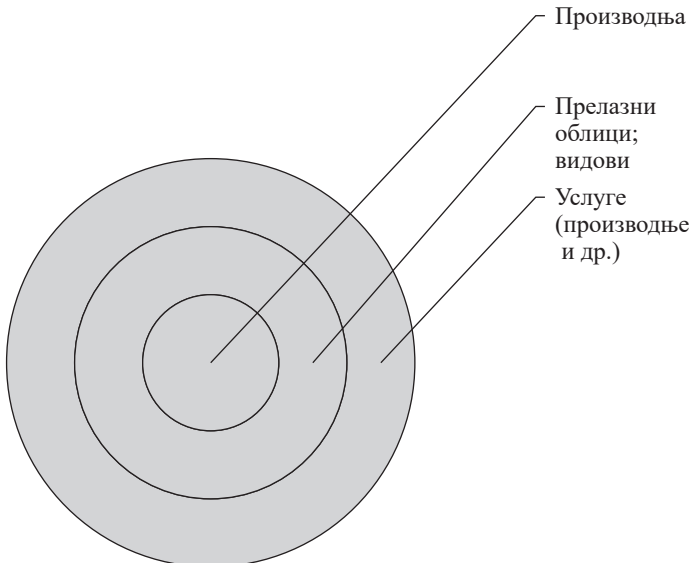
Информација представља податак, могућу чињеницу, аргумент, став; али и као обрађене, шири опсег доступног сазнања и знања. Карактеристична обиљежја информација, у склопу информационог система, вишеструка су и обухватају: 1. истинитост; 2. укупност; 3. правременост; 4. селективност; 5. прикладност; 6. доступност; 7. актуелност и др. Остали развојни ресурси коришћењем (експлоатацијом) троше се док се информације коришћењем не троше, или се не поништава информациона садржина. Другим ријечима садржај (конкретне) информације остаје неизмијењен, без обзира на јачину, интензитет коришћења; као различитост од осталих ресурса који се коришћењем, троше узрокујући скраћивање вијека трајања ових извора. Конкретније и прецизније; код стања и ситуација, када је информациони ресурс: некоришћен, или недовољно коришћен; или коришћен (једном, или више и неограничено пута); повремено, или у континуитету; садржај одређене информације остаје увијек истовјетан. Поред овог становиште да ресурси могу да се појаве у фазама репродукције тј. производње, расподеле, размјене, потрошње; само једном; није примјерено за информацију која се може користити: неограничено пута (без граничника, баријера), истодобно, од стране нелимитираног броја корисника. На овај начин информациони ресурс, током експлоатабилности, није подложен ограничењима: 1. времена; 2. интензитета; 3. комбинованих чинилаца

(различно од, већине, других развојних фактора). Значај информација са ових аспеката и критеријума већи је у компарацији са осталим развојним ресурсима који су лимитирани у сопственом коришћењу (Драгутиновић и др. 2005). Живимо, егзистирамо, у новом информатичком добу и друштву; које, логично, нарочито наглашава улогу и значај информација и информатичког капитала схваћеног у ширем смислу од (марксистичког разумијевања, схватања, тумачања) процеса оплођавања вриједности и стварања вишка вриједности (са аспекта расподеле, присвајања; тј. ренте, профита, камате, предузетничке добити и др.). Јасно је ријеч о измијењеном друштвено економском стању; систему и односима; привредним факторима; чиниоцима; елементима.

ДЕТЕРМИНАНТЕ ПРИВРЕДНЕ СТРУКТУРЕ

Говори се о нужности савремених привредно структурних преображаја тј. доминације услужног („терцијарног“) сектора. Поједине снажне економије, као Јапанска, тежишно су оријентисане на производни, индустријски сектор. Указује се на нужност преласка Јапана на економију услужног сектора (Штиглиц 2015). Истиче се и да Кина повећава учешће сектора услуга (тврди се да удио услуга, први пут, 2013. год., премашао је учешће производње) (Штиглиц 2015). Међутим, материјална производња, темељ је развијања услуга (производних и мјешовитих). Услуга, потпуно изван производне подлоге (основе, темеља), вјештачких је детерминанти, одредница.

Дијаграм 5. Преовлађујуће привредне области; сектори, гране, дјелатности и капацитети

Дијаграм представља самосталну креацију аутора

ПРИВРЕДНА КРЕТАЊА У СРБИЈИ

Код битних економских индикатора (мада нису једини и најпресуднији); приказаћемо кретање бруто друштвеног производа Србије, у претходном, дужем, периоду:

Табела 1. Токови волумена, бруто, друштвеног производа (Милијарде дин., текуће цијене)

Ред./бр:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2019.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	БДП	1.102,6	2.523,5	3.810,1	5.116,8	9,45

Извор: Министарство финансија Републике Србије [децембар, 2019], „Билтен јавних финансија“, стр.12-13: Београд.

Напомена: Индикатор за 2019. год., представља процјену Министарства финансија.

Констатује се динамична дугорочна (17-то годишња) стопа раста БДП-а, исказаног у домицилној валути. Али овај растући тренд није реалан имајући у виду пратећа инфлаторна кретања (испољена у просјечном расту потрошачких цијена од 19,5% 2002. до 1,7%, 2019. год.) која су дјеловала на „надувавање“ ове важне економске (мада не и једине и у социјалном и хуманом смислу не и најважније, најпресудније) категорије.

Графикон 1. Квантитативни, параметри обима БДП-а, приказани прегледније и графички

Табела 2. Дугорочне тенденције; динамике, бруто, друштвеног производа (милиони евра)

Ред./бр:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2018.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	БДП	18.165,8	31.557,9	33.679,3	12.855,5	-2,12
2.	По стан. (евро)	2.422,1	4.275,2	1.676,7	6.137,0	5,97
3.	Р. раст (%)	6,4	6,4	-0,7	1,2	-9,31

Извор: Исто.

Напомена: Процијевана стопа реалног раста (МФИН) презентирана је за 2019. год. (за 2018. год. износи 1,1).

Уочава се реалнији дугорочни и опадајући тренд динамике укупне величине масе) БДП-а исказаног у валути европске монетарне зоне. Релативне величине, према становнику, показују раст, који се може тумачити: опадајућим природним прираштајем, као и одливом становништва Србије, оновременим наглашеним миграторним кретањима.

Графикон 2. Динамика увећавања БДП-а укупно и по становнику, у валути европске зоне

Динамику улагања у основне фондове, у Србији, приказаћемо у наредном прегледу:

Табела 3. Укупне, инвестиције у фиксне фондове у претходном периоду (милијарде дин.)

Ред./бр:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2018.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Инвестиције	166,7	599,8	769,9	1.016,5	11,97
2.	% БДП-а	15,1	23,8	20,2	20,1	1,80

Извор: Министарство финансија Републике Србије [децембар, 2019], „Билтен јавних финансија“, стр.12-13: Београд.

Напомена: Бруто инвестиције у основне фондове у периоду јануар-септембар 2019. год, износе 837,6 милијарди дин, а структурно учешће у БДП-у износи 21,3%.

Номинални дугорочни раст инвестиција у основне (фиксне) фондове у Србији веома је динамичан. Раст показује и формативно, структурно учешће улагања у оствареном БДП-у. Инвестиције (улагања) предуслов су економског раста и развоја. Привреда без улагања је учмала и налик је на „мртво море“. Али овај инвестициони раст (апсолутно и релативно) није и реално остварен јер је праћен дјеловањем изражених инфлаторних тенденција у посматраном дугом временском хоризонту.

Графикон 3. Обим бруто улагања у основне фондове, презентирани и графичким методом

Табела 4. Остварени нивои иностраних директних нето улагања у Србији (милиони евра)

Ред./бр.:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2019.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	СДИ	499,6	2.528,2	752,8	3.131,7	11,40
2.	% БДП-а	2,8	8,0	2,2	7,1	6,00

Извор: Исто.

Напомена: Структурно учешће нето СДИ у БДП-у презентовано је за 2018. год.

Према презентованим јавним статистичким индикаторима остварен је динамични раст величине (обима, опсега, волумена) нет страних директних инвестиција у сагледаваном дугорочном периоду. Формативно, структурно учешће ових улагања у БДП-у, као реалнији параметар, значајног је раста, мада знатно ниже остварене динамике.

Графикон 4. Досадашње, дугорочне тенденције кретања, иностраних директних улагања

Ефикасност инвестиција у основне фондове, Србије приказујемо у наредној табели:

Табела 5. Индикатори ефикасности протеклих дугорочних инвестиција у фиксне фондове

Ред./бр.:	Елементи	2002.	2007.	2.012	2018.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Ефикасност	0,864	0,322	0,141	1,813	4,75

Извор: Министарство финансија Републике Србије [децембар, 2019], „Билтен јавних финансија“, стр.12-13: Београд.

Напомена: Ефикасност инвестиционих улагања; рачуната је методом релације: прираштаја бруто друштвеног производа и збира (кумулатива) улагања у фиксне фондове.

Сагледава се дугорочни тренд ефикасности инвестиционих улагања у фиксне фондове у привреди Србије (раније анализе показивале су опадајућу ефикасност). Инфлаторне тенденције ремете (умањују) реалност раста и овог индикатора. Показатељ ефикасности неупоредиво је битнији у поређењу са величином тј. укупном масом инвестиција, с обзиром да је ријеч о доменима ефикасног (повезано са ефективним, у краћем и дужем року) коришћења и употребе акумулације, штедње, у доменима првенствено, крупних, капиталних инвестиционих улагања.

Графикон 5. Нумерички табеларни индикатори ефикасности приказани методом графика

Код финансијске, монетарне, области; приказаћемо и поједине, девизне показатеље:

Табела 6. Параметри; обима (опсега) девизних резерви и девизне штедње (милиони евра)

Ред./бр.:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2019.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Резерве НБС	2.186	9.634	10.915	13.379	11,24
2.	Штедња	755	4.903	8.272	10.801	16,94

Извор: Исто.

Кристалише се растући дугорочни тренд девизних резерви народне банке Србије. Ово је повољан економски тренд. Величина девизних средстава представља потенцијално реално покриће емисије (динарских) новчаних средстава без узроковања јачих или и галопирајућих инфлаторних тенденција, („спирале“). Исто тако, изражен је растући тренд волумена (маса) девизне штедње. Штедња (као одложена потрошња) веома је важна економска категорија, чији је значај наглашен у економској теорији (и поред дивергентних становишта) и пракси као израза нивоа дохотка и извора инвестиција.

Графикон 6. Тренд квантитативних нивоа, величина девизних резерви и девизне штедње

Кретања личне потрошње као чинилац укупне потрошње и индикатор личног, животног стандарда становништва Србије; приказујемо у следећем, табеларном прегледу:

Табела 7. Досадашњи волумени, личне потрошње становништва (просјек периода, у дин.)

Ред/бр.:	Елементи	2002.	2007.	2012.	2019.	Раст (%)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.	Бруто зараде	13.260	38.744	57.130	75.218	10,75
2.	Нето зараде	9.208	27.759	11.377	51.171	10,62
3.	Пензије	6.134	13.612	23.021	26.313	8,94

Извор: Исто.

Напомена. Параметри бруто и нето зарада односе се на период јануар-новембар 2019.

Индикативан је растући дугорочни тренд средстава личне потрошње, тј. бруто и нето (чистих, без доприноса) зарада. Доприноси су значајни (31, 97% у 2019.). Поново се појављује питање (не)реалности величина, с обзиром на текућу инфлацију. Ниво пензијских накнада низак је (за половину) у поређењу са нивоом нето зарада (прецизније, током 2019, пензије износе 51,42% у компарацији са висином нето зарада). Повезана су и питања у погледу нивоа нижег реалног личног, животног и општег стандарда становништва, а пензионери, као демографски (популациони) слој, посебно су угрожени.

Графикон 7. Квантитативни показатељи, нивоа животног стандарда, приказани графички

БИТНЕ ЗАКЉУЧНЕ КОНСТАТАЦИЈЕ

Рационално је креирање претходне филозофске визије развоја, дугорочних хоризоната. Из визије, произилазе и дугорочне стратегије и планирање друштвено-економског развоја. Тржишни фундаментализам неприхватљив је као развојна доктрина.

Код питања обликовања привредне структуре постоје идеје поновне индустријализације, тј. реиндустријализације Србије. Овај метод био је главни приоритет током дугог временског периода (пола вијека). Заступамо становиште да: пољопривредна производња нужно треба да буде тежишни приоритетни ослонац дугорочног привредног развоја Србије, са својим компаративним (аспелутним и релативним) и конкурентским преимућствима у оквиру цјелине руралног, аграрног сектора. Постоји тржиште на Истоку.

Са аспекта токова кретања свјетског капитала (Пикети 2015); трендови се преусмјеравају. Наиме, свјетска, глобална економска моћ, континуирано и све више помјера се ка Азији. Примјереним и прикладним научно-стручним методима; доказује се и презентира остваривање промјена и помјерања (професор Дени Ква). Током протеклог периода (80-их год. претходног вијека), тежиште укупног свјетског економског производа и дохотка, налазило се, на локацији, између Европе и Сјеверне Америке, у средишту Атлантика. Новији економски рачуни; указују да је тежиште у Ирану и да се помјера ка Истоку (као и у завршних три и по деценије). Предвиђа се да ће се се у наредном (дугорочном) периоду тежиште лоцирати између Индије и Кине, које ће на овај начин преузети улогу, значај који је у прошлости карактерисао Европу и Сјеверну Америку. (Милановић 2016). Према нашем виђењу; помјерање ће се одиграти знатно раније имајући у виду савремени експанзивни економски развој Кине (са високим стопама раста достижући и изнад 9% и двоцифреном, билионском масом, бруто друштвеног производа).

Србија може очекивати знатна инвестициона улагања из источних, евроазијских држава, Русије, Кине и др. Ово су огромна тржишта за апсорбовање производње и услуга.

Динамичнијим привредним растом, у Србији, могу се превазилазити наведени и остали социоекономски и развојни проблеми (Елинг 2013). Јавни дуг (централни ниво управе) је висок (у 2019. год. износи 52,0% БДП-а). Стопа незапослености је висока (у 2019. год, статистички процијењена, износи 10,6%). Дефицит токова спољнотрговинске робне, размјене је значајан (током 2018. год, износи 13,2% БДП-а).

Приближавање дохотка у многим азијским државама, дохотку у Западној Европи и Сјеверној Америци указује се, умањује глобалну неједнакост. Током претходног времена (четири деценије); Кина је била главни и искључиви

азијски покретач умањивања глобалне неједнакости (до 2000. год.). Код и појединих других азијских држава, може се постићи динамичан привредни раст и развој, са дјеловањем на умањивање глобалног раслојавања и неједнакости. Могућности за динамичан привредни раст афричких држава није су велике. Опадање унутрашње неједнакости треба да покаже ефекте и на глобалном нивоу. Говори се да код Кине постоје и чиниоци раста неједнакости: растуће учешће дохотка од приватног капитала; велике регионалне различитости у нивоима дохотка; корупционаштво и др. Упоредно код САД постоје подстицајни елементи неједнакости као: концентracија капитала иманентна мањини богатих; обједињавање великих доходака од рада и капитала код истих појединаца (тзв. „нови капитализам“); велики и растући политички утицај богатих и плутократија и криза (Штиглиц, 2013), као и доходовна неједнакост генерисаће политичке „таласе“ Тврди се да енормна неједнакост, би могла угрожавати постојећи политички систем у Кини и приморавати владајућу Комунистичку партију да се трансформише у смјеровима: а) наглашенијег националистичког и аутократског режима; б) израженије демократије. Сматра се да би и један и други преображај, био обиљежја крупних економских поремећаја и силазних трендова стопа привредног раста (Милановић 2016). Према нашем схватању; рационалнија је и нужна прва варијанта, чврсте и снажне државе. Евентуални крупни социоекономски узроци поремећаја и ентропије система, могу бити успјешно амортизовани.

Проблематика, која се освјетљава у раду, истражује се и код најеминентнијих свјетских економиста, истраживача и аналитичара.

ЛИТЕРАТУРА

- Брацановић 2019: Слободан Брацановић. „Поједини аспекти економских кретања земаља у транзицији“. Баштина: Гласник. Институт за српску културу. Лепосавић: стр. 195-213.
- Драгутиновић. Филиповић. Цветановић 2005: Диана Драгутиновић, Милорад Филиповић, Слободан Цветановић. *Теорија привредног раста и развоја*. Београд: Центар за издавачку дјелатност Економског факултета.
- Елинг 2013: Мартин Елинг. *Инвестициони фондови - Интелигентно и рационално инвестирање*. Нови Сад: Академска књига.
- Милановић 2016: Бранко Милановић. *Глобална неједнакост - Нови приступи за доба глобализације*. Нови Сад: Академска књига.
- Милићевић 2012: Зоран Милићевић. „Управљање технологијом и развој организације“. Зборник радова. Ур. Тања Вујовић. Међународни научни скуп ЕС-НБЕ. Економска наука у функцији креирања новог пословног амбијента. Приштина, Косовска Митровица: Економски факултет. стр. 471-479.
- Министарство 2019: Министарство финансија Републике Србије. *Билтен јавних финансија*. Београд: стр.12-13.

- Пејановић 2015: Радован Пејановић. *Транзиција и национална култура - Оледи из друштво-но-економске антропологије*. Нови Сад: Академска књига.
- Пикети 2015: Тома Пикети. *Капитал у 21 вијеку*. Нови Сад: Академска књига.
- Рикаловић. Молнар 2019: Гојко Рикаловић. Дејан Молнар. „Анализа међузависности (не)стабилности државе и привредног развоја у случају малих земаља“. Зборник радова. Ур. Ранко Кузмановић. Научни скуп. Стратегије развоја и економске сарадње малих земаља у условима глобализације и регионалних интеграција. Академија наука и умјетности Републике Српске, Српска академија наука и умјетности. Књига 42. Бања Лука: стр. 305-321.
- Стојадиновић 2003: Драгић Стојадиновић. *Основи научног рада*. Приштина, Зубин Поток: Економски факултет.
- Штиглиц 2013: Џозеф Е. Штиглиц. *Слободан њад - Америка, слободна тржишћа и слом свјетске привреде*. Нови Сад: Академска књига.
- Штиглиц 2015: Џозеф Е. Штиглиц. *Велика њодјел - Друштва неједнакости и шта да радимо са њима*. Нови Сад: Академска књига.
- Штиглиц 2016: Џозеф Е. Штиглиц. *Евро - Како заједничка валућа угрожава будућност Европе*. Нови Сад: Академска књига.

Slobodan N. BRACANOVIĆ

THE ECONOMIC VISIONS AND HORIZONTS

SUMMARY

The philosophical visions, center of gravity are consolidation long-term the thoughtful horizons. On ruins the previous, gradual is construct the perfecter and new system of ethics and other values. Develop it a contemporary science, technique, technology and organization work, production. Shape it modern economic, the production-favor and remain structures. Informations are precious resource the present. Inequalities; characteristics are this global the time. Target of the work is to point to on contemporary a metamorphosis economics the visions. Apply is various the methodology (deductive-inductive, statistical, structural, comparative and other analysis). Problems are: transformation notions, „paradigms“ and the strategies, efficiency, social divide, center of gravity the economic and (or) financial concentration of power. Agriculture is priority of the significance, special for economy of the Serbia. Sector of a favor acquire on significance, but a production is and further in center gravity of a development. Economic center of the world, gradual is it move to East of the Asia. Philosophical it is the aspect socio-economic visions, horizons, strategies, plans. Create is new a system of: sociable, ethics and other values. Economic science more leave of exceed scholarly of the „paradigms“. Special is contemporary the significance: organization, technique and technology, informations and total knowledge. Transform are determinations the economic of structure, production and (or) favors. Divide is it in the growth. Global the economics power, continue move is to: Asia that is find is in Iran and in future period will locate between India and China; and the center of gravity found in the past on territorial, region of space between Europe and North America!

Key words: Vision, science, technique, technology, organization, informations, divisions, strategy, production, favors, economics, concentration, center, power.